loops of belts, buttons, knives, whetstones, a few strike-iron pieces. The 2 Lithuanian coins detected in the area assertain the dating of the cemetery to the 13th–14th centuries.

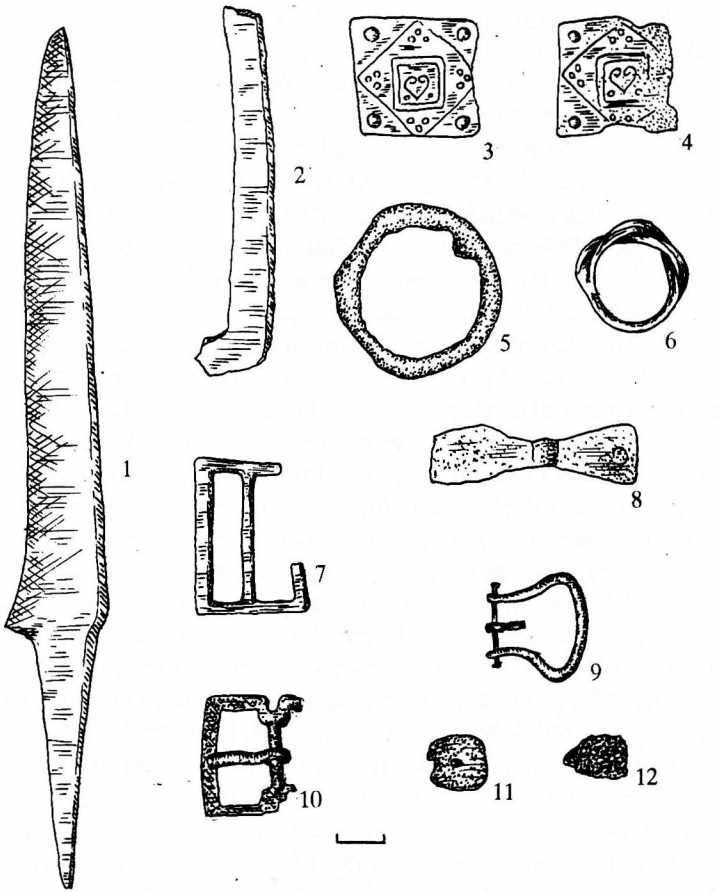
Gintautas Zabiela

Žėronių degintinių kapų tyrinėjimai

Žėronių senkapius (Trakų raj., Rūdiškių s-ja) 1993 m. surado E. Ivanauskas, ieškodamas Žėronių lobio radimvietės. Ieškant išsibarsčiusių monetų su metalo detektoriumi, kiek atokiau nuo lobio radimvietės aptikta degintinio kapinyno dirbinių: geležinis peilis, grandis, skiltuvo dalis, apkaustas, žalvariniai apkalai, žiedas (pav. 31), sagtys, žiestųjų puodų šukės. Viskas perduota į LNM. Trumpą kapinyno aprašymą pateikė A. Strazdas (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 306).

Senkapiai yra 2 km į P nuo Žėronių kaimo, 1,6 km į PR nuo kelio Lieponys–Žėronys, Graužupio upelio kairiajame krante, miško kvartaluose Nr. 63 ir 64, abipus kvartalinės linijos. Jie įrengti nelygiu paviršiumi kalvos (iki 7 m aukščio maždaug 70x20 m dydžio) centrinėje labiau įdubusioje dalyje. Senkapius apardė lobių ieškotojai, perkasdami Žėronių lobio vietą, išrausdami netaisyklingos formos (3x2,8 m dydžio, iki 30 cm gylio) duobę pačiuose senkapiuose bei dvi mažesnes duobes šalia jų.

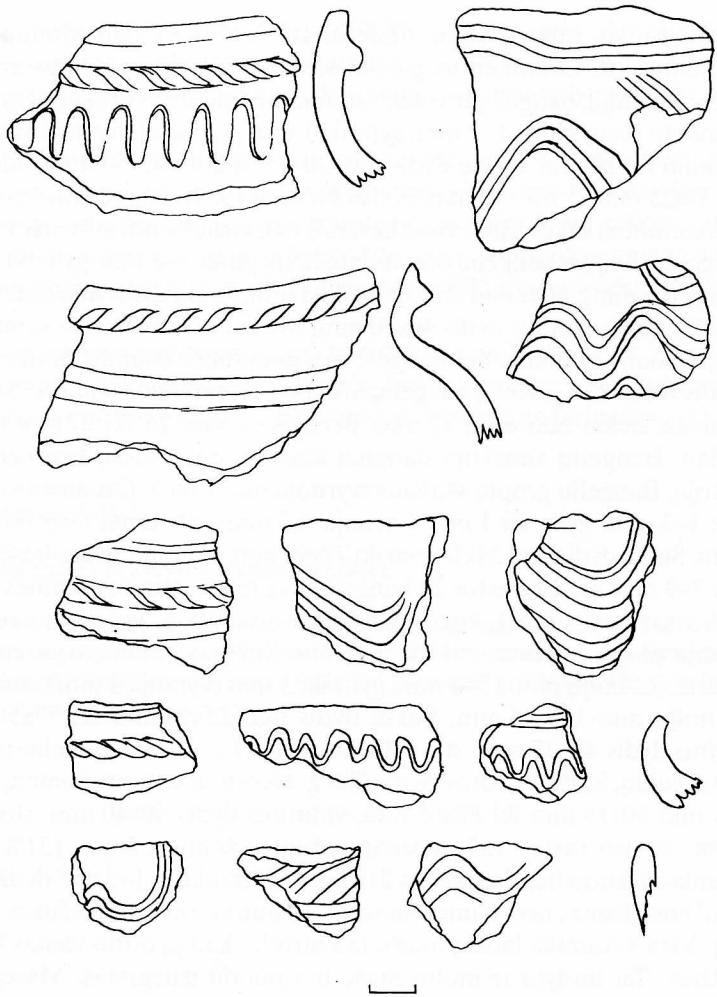
Kaip parodė tyrinėjimai, kalva niekada nebuvo ariama, greičiausiai visą laiką čia augo miškas. 1996 m. Žėronių senkapiuose LII ištyrė 12,5 m^2 plotą, daugiausia lobių ieškotojų suardytą jo dalį. Tyrinėjimų metu buvo išskirtos 7 spėjamų degintinių kapų liekanos. Dauguma degintinių kapų aptikta ne giliau kaip 20 cm gylyje, tik paskiros duobės gilesnės nei 60 cm. Pats mirusiųjų deginimas vyko kažkur šalia senkapių (vieta tebėra nenustatyta). Iš laužo išrinkti sudegę kauliukai, perdegusios žiestosios keramikos šukės bei metaliniai dirbiniai buvo atnešami ir supilami į smėlyje iškastą duobutę bei aplink ją. Degintinių kapų liekanos buvo pilamos gana tankiai, neplačiai paskleidžiant. Taip susiformavo beveik vientisas sunkiai į kapus dalijamas degintinių kapų horizontas. Jame išsijota 2968 g sudegusių

Pav. 31. Radiniai iš Žėronių senkapių:
1 – peilis, 2 – skiltuvas, 3–4, 8, 11 – apkalėliai, 5 – grandis, 6 – žiedas, 7, 9–10 – sagtys, 12 – neaiškus (1, 2, 5, 8 – geležis, 3, 4, 6, 7, 9–12 – žalvaris).
Fig. 31. Findings from Žėronys cemetery:
1 – knife, 2 – strike-iron, 3–4, 8, 11 – mountings, 5 – large ring, ring, 7, 9, 10 – buckles, 12 – unidentified finding (1–2, 5, 8 – iron, 3, 4, 6, 7, 9–12 – bronze).

žmonių kauliukų. Kaip parodė dr. R. Jankausko (VU) atlikti degintinių kauliukų tyrinėjimai, iš viso aptiktos mažiausiai 5 degintinių kapų liekanos, identifikuoti kapai: iki 1 metų amžiaus kūdikio, 10–20 metų paauglio ar moters bei 20–40 metų vyro. Kaulai perdėm sudegę, smulkūs, kas rodo įsigalėjusį deginimo paprotį. Įkapes sudarė beveik vien drabužių metalinės dalys (diržų sagtys, apkaustai, grandys, kniedės) bei negausūs darbo įrankiai (peiliai, ylos, adatos, skustuvai, skiltuvai) ir papuošalai (žiedai, žvangutis). Iš viso surinkta 107 metaliniai ir kauliniai dirbiniai ar jų dalys: geležiniai diržo apkalai profiliuotais šonais, peilių, ylų dalys, skustuvo ašmenys, adatos, ovalaus skiltuvo fragmentas, vinis, grandys, žalvario skardos apvalūs apkalai, kniedės, sagčių dalys, susilydžiusių dirbinių liekanos. Gausiai rasta žiestosios keramikos, kuri dažnai puošta lygiagrečių linijų bei (rečiau) bangelių ornamentu. Registruota 511 stambesnių bei 435 smulkių keramikos šukių, iš viso svėrusių 6138 g. Kadangi keramika sudarė didžiausią senkapių radinių dalį, ją apibūdinsime detaliau. Šukės suskirstytos į puodo pakraštėlius, priedugnius, dugnus bei sieneles. Kiekviena grupė viduje suskirstyta į ornamentuotas bei neornamentuotas šukes.

Išlikusių 59 pakraštėlių (11,5% visos keramikos) fragmentų aukštis iki 5,5 cm, vidutinis aukštis 2–4 cm. Angų skersmuo įvairuoja nuo 10 iki 18 cm, vidutinis skersmuo – 11–14 cm. Pakraštėlių briaunos storis 4–8 mm (vidutinis – 5–7 mm), sienelių storis 5–11 mm (vidutinis – 7–10 mm). 22 pakraštėliai (37% pakraštėlių) ornamentuoti, daugiausia linijų ornamentu (14 vienetų, arba 64%). Rečiau pasitaikė bangele puošta briauna (6 šukės), bangelės ornamentas (3 šukės), volelis (2 šukės); štampukas (1 šukė). 4 atvejais šie pagrindiniai puodų puošybos elementai (pav. 32) kombinuoti tarpusavyje (linijomis puošta briauna ar bangelėmis volelis). Pakraštėliai svėrė 847 g. Išlikusių 50 priedugnių (10% visos keramikos) fragmentų aukštis iki 6,3 cm, vidutinis aukštis 2–3 cm. Dugnų skersmuo įvairuoja nuo 7 iki 16 cm, vidutinis skersmuo – 10–12 cm. Dugnų storis 5–12 mm (vidutinis – 7–8 mm), priedugnių storis 9–17 mm (vidutinis – 10–12 mm), sienelių storis 6–21 mm (vidutinis – 8–10 mm). Priedugniai svėrė 959 g. Dugnų dydis nuo 35x31 mm iki 72x70 mm, vidutinis dydis 77x71 mm, storis 8–12 mm. Iš viso surastos 6 plokščios dugnų vidinės dalys, kurios svėrė 145 g.

Pav. 32. Ornamentuota keramika iš Žėronių kapinyno.
Fig. 32. Ornamented ceramics from the Žėronys cemetery.

Daugiausia buvo puodų sienelių šukių, tarp kurių įdomiausios ornamentuotos. Ornamentus galima suskirstyti į 3 pagrindines grupes: lygiagrečių linijų, bangelių ir volelio su sukimo imitacija. Lygiagrečių linijų ornamento linijų plotis 1–3 mm, gylis iki 1 mm (vyrauja 0,5 mm), atstumai tarp linijų iki 10 mm. Šukių dydis nuo 20x15 mm iki 65x50 mm, vidutinis dydis 35x25 mm, storis 5–9 mm. Iš viso surastos 193 lygiagrečiomis linijomis ornamentuotos šukės (38% visos keramikos), kurių bendras svoris 1446 g. Lygiagrečių linijų ir bangelių ornamento linijų plotis 1–3 mm, gylis iki 1 mm (vyrauja 0,5 mm), atstumai tarp linijų iki 2 mm. Šukių dydis nuo 32x30 mm iki 56x27 mm, vidutinis dydis 40x30 mm, storis 7–9 mm. Iš viso surasta 11 lygiagrečiomis linijomis bei bangele ornamentuotų šoninių šukių, kurių bendras svoris 136 g. Kelių bangelių ornamentas turi nuo vienos iki 5 linijų. Jų aukštis siekia nuo 8 iki 12 mm, periodas – nuo 25 iki 27 mm ar net daugiau. Bangelių simetrija daugiau kairinė, pora šukių turi centrinę simetriją. Bangelių grupių skaičius svyruoja nuo 1 iki 3. Ornamento linijų plotis 1–3 mm, gylis iki 1 mm (vyrauja 0,5 mm), atstumai tarp linijų iki 15 mm. Šukių dydis nuo 24x18 mm iki 77x49 mm, vidutinis dydis 48x45 mm, storis 7–9 mm. Iš viso rastos 24 bangelėmis ornamentuotos šoninės šukės (4,7% visos keramikos), kurių bendras svoris 295 g. Volelio su sukimo imitacija plotis 7–9 mm, aukštis 2–3 mm. Sukimo imitacijos orientacija dešininė, jos linijų plotis 3–4 mm, gylis iki 3 mm (vyrauja 2 mm), atstumai tarp linijų nuo 1 iki 3 mm. Šukių dydis nuo 23x10 mm iki 57x56 mm, vidutinis dydis 40x35 mm, storis 6–9 mm. Iš viso rasta 12 voleliu puoštų šoninių šukių, kurių bendras svoris 203 g. Neornamentuotų šoninių šukių dydis nuo 30x15 mm iki 80x65 mm, vidutinis dydis 40x40 mm, storis 7–11 mm. Iš viso rastos 157 neornamentuotos šoninės šukės (31% visos keramikos), kurių bendras svoris 2107 g. 435 smulkios, 1–5 cm^2 dydžio, iki 10 cm^2 nuskilusios, neornamentuotos 5–10 mm storio šoninės šukės sveria 509 g. Visa keramika labai panaši, tad atrodo, kad ją dirbo vienas kaimo puodžius. Tai liudytų ir molio masė bei puodų išdegimas. Masėje yra negausių iki 2 mm akmenukų priemaišų. Dėl puodų gamybos technologijos šiek tiek skiriasi tik dugnų masė, į kurią iš paviršiaus yra ne itin gausiai įsispaudusių iki 3 mm akmenukų priemaišų. Nors dėl antrinio išdegimo puodai pakeitę savo pirminę spalvą (šukės daugiausiai rudos ar

pilkšvai rudos), molio masė lūžyje pilkšvai ruda ar ruda. Atrodo, kad į laužą buvo metamos tik atskiros puodų šukės (neaišku, kur buvo sudaužomi patys puodai), nes surinktos keramikos neįmanoma sulipdyti į stambesnius fragmentus.

10 m į P nuo tyrinėtos vietos, žemės paviršiuje, aptikta geležinė apvali diržo sagtis, netoli lobių ieškotojų duobės – varinis Švedijos Kristinos šilingas. Abu šiuos radinius bus pametę kapinyną niokoję lobių ieškotojai. Iš tyrinėtos vietos taip pat išsijota kelios titnaginės nuoskalos, ugnyje degęs skaldytinis bei grąžtelis (?). Greičiausiai tai atsitiktiniai ankstesnių epochų dirbiniai.

Visa medžiaga preliminariai gali būti datuojama XIII–XIV a. Tikslesnis jos datavimas bei senkapius palikusių žmonių etninės priklausomybės patikslinimas įmanomas tik po platesnių archeologinių tyrinėjimų.

Gintautas Zabiela

Investigation in Žėronys cremation graves

In 1996 in the cremation cemetery of Žėronys LIH examined an area of 12,5 m², where in a depth of 20–60 cm 7 cremation burials were unearthed. The grave goods included metal clothing items, scanty tools and numerous potsherds. The cemetery is attested to the 13th–14th centuries.